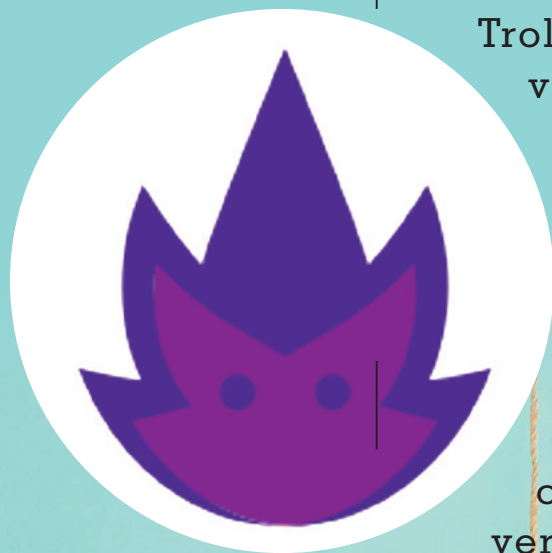

Interview met Robert van der Noordaa

Op jacht naar trollen en desinformatie

Trollenlegers verspreiden op grote schaal

desinformatie, en zeker in de laatste jaren is de hoeveelheid exponentieel gestegen. Met zijn bedrijf Trollrensics spoort Robert van der Noordaa deze netwerken op voor overheden en organisaties als de NAVO, zoals hij zal vertellen tijdens de aanstaande VOGIN-IP-lezing. Ondanks het succes voelt hij zich ook nog af en toe een roepende in de woestijn.

R

U

T

H

Maarten Hafkamp
Freelance journalist, schrijver
en scenarioschrijver

‘Ik zag dat Oekraïners honderd procent anders zijn dan Russen; ze willen allemaal praten over de politiek’

Ingenieur, journalist en ‘trollenjager’ – Robert van der Noordaa is het allemaal. Als journalist wist hij het leger van zanger Dotan te ontwapenen en pakte hij chemiefabriek Chemours aan. Sinds 2019 is hij succesvol met Trollrensics dat met behulp van artificial intelligence en netwerkanalyses trollenlegers en georganiseerde campag-

nes op sociale media opspoort. Daar gaat echter wel een behoorlijke voorgeschiedenis aan vooraf, die in feite begint in Oekraïne. Van der Noordaa werkte aan het begin van het nieuwe millennium als ingenieur en wilde graag in het buitenland aan de slag. Het Haagse ingenieursbureau waar hij in dienst was, bood hem die kans. Hij kwam in 2004 in

campagnes

de zuidelijke Oekraïense havenstad Mykolajiv terecht voor een eerste opdracht en vloog vervolgens vaak heen en weer, totdat er een vaste klus voor Shell voorbijkwam in 2007. ‘De directeur vroeg me om te blijven, dus heb ik mijn baan in Nederland opgezegd en ben me gaan vestigen in Kiev. Ik had ook projecten in Mykolajiv en andere steden.’ In 2007 trouwde Van der Noordaa met een Oekraïense collega en niet veel later werd hun kind geboren. Zo leerde hij Oekraïne echt goed kennen. Wel verhuisde hij uiteindelijk terug naar Nederland. ‘We vonden het hier kindvriendelijker. Ik bleef voor opdrachten heen en weer vliegen.’

Oekraïne vs. Rusland

Het viel hem destijds meteen op hoe bevlogen Oekraïners zijn. ‘Ik was de enige Nederlander daar en ik begaf me onder de *locals*. Ik merkte dat de mensen lokaal erg betrokken zijn bij de politiek. Zelf was ik eigenlijk nooit zo politiek geïnteresseerd, maar in Oekraïne vond ik dat interessanter omdat het zo’n enorm land is. Er gebeurt daar zo ongelooflijk veel en het heeft zo’n grote geschiedenis. Ik zag ook dat Oekraïners honderd procent anders zijn dan Russen. Ze willen allemaal praten over de politiek; je raakt al snel in gesprek met onbekenden. Dat is echt een verschil van dag en nacht met de

Russen. Ik merkte dat ook sterk toen ik niet veel later vier jaar in Rusland woonde.’

‘Enorme bakken’ vreemde accounts

In 2013 was er een grote manifestatie in Kiev – bekend als de Maidan-revolutie – als reactie op het plotse besluit van de toenmalige president van Oekraïne, Viktor Janoekovitsj, om de associatieovereenkomst met de EU niet te ondertekenen. Dat terwijl het parlement daar in grote meerderheid voor had gestemd. Het was rond die tijd dat de aandacht van Van der Noordaa voor desinformatie en trollenlegers werd gewekt. ‘Rond het protest merkte ik op een extreme manier een omslag en zag ik wat nu ook in Amerika aan de gang is. Russische media veranderden hun toon, Oekraïners werden afgebrand. Ik ben toen in kaart gaan brengen wat er in Moskou allemaal aan wetten werd aangepast. Er was bijvoorbeeld een wet die Russischspreekende mensen in het buitenland moest beschermen. Waarom zou je zo’n wet maken?’

Op sociale media zag hij bij verder onderzoek ‘enorme bakken’ vreemde accounts die propaganda verspreiden. ‘Ik heb mijn analyses in 2013 aan een NRC-journalist laten zien die deze indrukwekkend vond. Door allerlei narratieven in de politiek en krantenartikelen te analyseren kun je

‘Al die propaganda en dat je daar ook allemaal meningen mee kunt beïnvloeden, dat boeide me’

in feite voorspellen wat er gebeurt. Zo kon ik bijvoorbeeld de annexatie van de Krim zien aankomen.’

Niet-bestaande hashtag

Het effect van nepberichtgeving op sociale media bleef hem fascineren. ‘Al die propaganda en dat je daar ook allemaal meningen mee kunt beïnvloeden, dat boeide me. Ik ben in eerste instantie gewoon met Excel-sheets netwerkanalyses gaan doen. Ik vond op een gegeven moment accounts die allemaal dezelfde hashtags bij dezelfde post hadden. Ze postten ook vaak nog op hetzelfde tijdstip. En soms vielen er enorme gaten in. Wat is de kans dat honderd tot tweehonderd accounts een niet-bestaande hashtag allemaal op hetzelfde moment verzinnen en dan ook op hetzelfde moment daarover beginnen te twitteren? Dit was allemaal gecoördineerd en het leidde naar Sint-Petersburg.’

Een simpele truc die hij ook ontdekte, was het gebruiken van de ‘wachtwoord vergeten’-functie op sociale media. ‘Als je aangeeft dat je je wachtwoord kwijt bent en vervolgens de naam van een account invoert, laat Twitter je een deel van het mailadres zien dat bij dat account hoort. Een aanknopingspunt om verder te gaan zoeken wie of wat daarachter zit.’

Hybride oorlogsvoering

Het viel Van der Noordaa op dat het bij trollen helemaal niet zo om de inhoud van de posts ging, maar dat het meer draaide om het netwerk. ‘Zodra je weet dat het een netwerk is, hoe wordt dat dan in elkaar gezet?, vroeg ik me af. Ik kende Richard Odekerken van vroeger, hij had informatica gestudeerd aan de TU Delft, en ik vroeg hem of hij het handwerk dat ik zat te doen kon automatiseren. We startten in 2015 met het ontwikkelen van software; in 2019 besloten we Trollrensics op te richten om overheden en media te helpen met onderzoek naar buitenlandse beïnvloeding en hybride oorlogsvoering.’

‘Door allerlei narratieven in de politiek en krantenartikelen te analyseren kun je in feite voorspellen wat er gebeurt’

Robert van der Noordaa

Spraakmakende artikelen

Tussendoor deed Van der Noordaa een jaar journalistiek aan de Erasmus Universiteit. Na de annexatie van de Krim en nadat Rusland de oorlog begon, was Van der Noordaa bij het ingenieursbureau gestopt. ‘Ik wilde iets gaan doen met mijn nieuwe specialisatie.’ Hij kreeg een baan aangeboden bij de Volkskrant – op de redactie ‘verslaggeving’, hoewel hij eigenlijk als journalist op de buitenlandredactie wilde werken, maar daar was geen plaats. ‘Ik was niet echt een verslaggever, meer een dataonderzoeker.’ Toch kwam Van der Noordaa daar met een aantal spraakmakende artikelen. Zo dook hij in het verhaal van chemiefabriek Chemours, waarvan de omgeving sterk vervuild bleek met het giftige GenX, een vervanger voor de zeer schadelijke stof PFOA. ‘Daar kwam mijn deelstudie toxicologie in Wageningen nog bij van pas.’ En hij ontmaskerde zanger Dotan.

Netwerkanalyses

Sinds 2019 runt hij samen met Odekerken – volgens Van der Noordaa een ‘krankzinnig goede ICT-expert’ – softwarebedrijf Trollrensics. Het doel ervan is met netwerkanalyses trollenlegers op te sporen. ‘We zagen dat de propaganda zo extreem werd dat we op grote schaal overheden, veiligheidsdiensten, defensie, maar ook media wilden helpen.’ Er wordt succesvol gespeurd en de onderzoeken halen regelmatig de (internationale) pers.

In de analyses kijkt Trollrensics niet naar de inhoud van de post. Het bedrijf verzamelt wel data op bepaalde onderwerpen. ‘Als er bijvoorbeeld verkiezingen

‘Of een bericht nu waar is of niet: sommige mensen vinden het alleen maar leuk om te retweeten’

in Duitsland zijn, kun je het Duitse woord voor verkiezingen nemen en haal je best veel data op. We kunnen op redelijk neutrale woorden zoeken, en op die manier trekken we bijvoorbeeld een paar honderdduizend of soms zelfs een paar miljoen posts van een bepaald platform naar binnen. Dat doen we niet alleen op X, maar ook op andere platforms. Daar laten we dan een netwerkanalyse op los. We werken politiek-neutraal. Het is dus niet zo dat we specifiek op zoek gaan naar rechtse of pro-Russische tweetjes. Trollrensics kijkt naar het onderwerp. Dat kan ook “lentekriebels” zijn, of “toeslagenschandaal”.’

Tools en algoritmes

Bij een netwerkanalyse gebruikt Trollrensics allerlei tools en algoritmes. ‘We doen netwerkanalyses op data van socialemediaplatforms als YouTube en TikTok. Onze software maakt het mogelijk om zeer grote hoeveelheden data in korte tijd te analyseren. We verzamelen data van deze platforms en slaan deze op in een genormaliseerde database. Data verschillen van elkaar. Op TikTok bijvoorbeeld heb je met name filmpjes, maar krijg je geen linkjes naar artikelen. Een groot voordeel is dat we onderzoeken op verschillende platforms tegelijk kunnen draaien. Je kunt ze combineren of los onderzoeken.’

‘Veel zaken kun je helemaal niet debunkten, zoals politieke beïnvloeding’

Van der Noordaa stipt ook de enorme toename van door AI gegenereerde content aan. 'Het aantal nef-filmpjes is nog beperkt, maar je ziet wel veel neffoto's op accounts. Wij hebben een AI ontwikkeld om AI-content op te sporen, dus wij kunnen al die neffoto's eruit trekken, en soms heb je dan ook het netwerk te pakken.'

Trollrensics is volgens hem 'extreem' beveiligd. 'Onze software wordt ook door allerlei overheden en media gebruikt. Wij kunnen – tegen betaling – klanten opleiden om het in licentie zélf te doen.'

Factchecken en debunten

Van der Noordaa ziet dat veel organisaties inzetten op factchecken en debunten, maar dat is niet de goede manier, oordeelt hij. 'Het heeft een enorm nadeel, want je brengt hiermee juist propaganda onder de aandacht van mensen die het anders niet hadden gezien. Bijvoorbeeld de claim dat Zelensky de auto van Hitler kocht. Sommige mensen interesseert het gewoon niet of het waar is of niet, maar vinden het wel leuk om dat te retweeten. Dus veel zaken kun je helemaal niet debunten, zoals politieke beïnvloeding.'

Diverse overheden (ook die van Oekraïne), de NAVO, Council of Europe, veiligheidsdiensten van diverse landen en een breed scala aan me-

'Bij de Europese verkiezingen vonden we desinformatielegers die op zeer extreme schaal die verkiezingen aan het beïnvloeden waren'

'Hoe meer desinformatie doorslaat en polariseert, hoe meer zich dat ook manifesteert in de echte wereld'

diabedrijven maken nu gebruik van Trollrensics. Bijvoorbeeld om terrorisme, hybride oorlogsvoering en/of buitenlandse inmenging op te sporen. 'Ik had tien jaar geleden nooit van mijn leven gedacht dat ik zo'n niveau zou bereiken.' Maar er ontbreken ook nog flink wat partijen, weet Van der Noordaa. 'Waarom benadert niet elke veiligheidsdienst uit Europa ons? Heel veel overheden negeren het, dus ik voel me ondanks ons succes ook nog af en toe een roepende in de woestijn.'

Europese verkiezingen

Tussen het werk van Trollrensics zitten 'prachtige projecten', vertelt hij. 'We hebben de Europese verkiezingen mogen analyseren waarbij de focus lag op vier landen: Duitsland, Frankrijk, Italië en Nederland. En we vonden inderdaad enorme desinformatielegers die op zeer extreme schaal die verkiezingen aan het beïnvloeden waren.'

In aanloop naar de Nederlandse verkiezingen van 2021 deed het bedrijf veel onderzoek en vond het allerlei beïnvloedingscampagnes. 'Er was bijvoorbeeld een leger dat een post van D66 enorm zat te liken. Mensen spraken er schande van – alsof D66 zelf een Russisch trollenleger had ingehuurd om die likes te geven. Het bleek te gaan om een mengeling van Chinese en Russische accounts die je kon betalen om de post te liken. Dat heeft D66 zelf dus nooit geïnitieerd. Waarschijnlijk was het gewoon iemand die een hekel had aan D66.'

Schadelijk voor de democratie

In zijn VOGIN-IP-lezing op 27 maart zal Van der Noordaa aanstippen hoe schadelijk de trollenlegers kunnen zijn voor de democratie. 'In Nederland zie je ook dat de bevolking steeds vaker in desinformatie en propaganda trapt; rond vaccina-

ties en antisemitisme bijvoorbeeld. Iets krijgt op een gegeven moment tractie, en dan worden mensen die eerder heel normaal aan het posten waren, ineens in bubbels meegezogen. We zien sinds coronatijd dat deze mensen, die allemaal zaten te retweeten op hun zolderkamer, naar buiten komen en bijvoorbeeld een agent slaan, of nog veel erger. Nederlandse veiligheidsdiensten wijzen er ook op: hoe meer dit soort desinformatie doorslaat en polariseert, hoe meer dat zich ook manifesteert in de echte wereld.'

Je vindt dit artikel inclusief linkjes in het archief op informatieprofessional.nl. <

uogin

IP vakblad voor informatieprofessionals

Het verhaal van Robert van der Noordaa live bijwonen? Haak dan aan bij de VOGIN-IP-lezing, het evenement voor informatieprofessionals over zoeken & vinden van informatie, op 27 maart in de Openbare Bibliotheek Amsterdam (OBA).

> Het volledige programmaoverzicht vind je op vogin-ip-lezing.net/programma-2025.

> De VOGIN-IP-lezing is het gezamenlijke evenement van Stichting VOGIN en vakblad IP. Dit jaar vindt de dertiende editie plaats, de vorige was op 18 april 2024. <